

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจ้วงกับไทย ในมิติทางประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ*

ปราณี วงษ์เทศ**

บทนำ

ชาวจ้วงที่อยู่ในเขตปกครองเขตมณฑลกว๋างสีและยูนนานของประเทศจีน รวมทั้งชาวไทยที่อยู่ในดินแดนประเทศไทยทุกวันนี้ ต่างก็เป็นหนึ่งในกลุ่มประชากรที่พูดภาษาในตระกูลไทย-ลาว ที่แพร่กระจายอยู่ร่วมผสมปนเป่ากับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกมากมายหลากหลายมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ในบริเวณผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวกันนับแต่ตอนเหนือของเวียดนาม ตลอดจนถึงตอนใต้ของประเทศจีน (ซึ่งในอดีตนับเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ประเทศลาว ประเทศไทย ตอนเหนือของพม่า ไปจนถึงแคว้นอัสสัมทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดียหรือถ้ามองจากการตั้งถิ่นฐานตามลุ่มแม่น้ำแล้ว จากทิศตะวันตกมายังตะวันออกก็เริ่มตั้งแต่แม่น้ำพรหมบุตร อิระวดี สาละวิน แม่โขง ผ่านแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ไปถึงมณฑลกว๋างตุงและกว๋างสีของประเทศจีนตอนใต้ จะเห็นได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยมีการตั้งถิ่นฐานเป็นอาณาบริเวณกว้างขวาง และมีความเคลื่อนไหวสูง คือมีทั้งความสามารถในการดึงกลุ่มชนชาติหรือชาติพันธุ์อื่นให้เข้ามาผสมปนเป่าจนกลายเป็นชาติเดียวกันได้ และมีทั้งกลุ่มที่มีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นเป็นบ้านเมืองและรัฐได้ นักวิชาการได้แบ่งกลุ่มคนที่พูดภาษาไทย

* บทความเสนอในการสัมมนา เรื่อง "การศึกษาจ้วงกับไทยในมิติต่างๆ" วันที่ 8 เมษายน 2549 ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติกว๋างสี นครหนานหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยชนชาติกว๋างสี และสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปักกิ่ง แม้ข้อมูลส่วนใหญ่ในรายงานนี้จะได้จากโครงการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมประเพณีไทย-จ้วง" ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ข้อคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งข้อบกพร่องเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน

** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ คือ ไทยใหญ่ หรือไตทางลุ่มน้ำอิรวดี สาละวิน และไทยน้อยหรือกลุ่มไทยตามลุ่มน้ำโขง แม่น้ำดำ แม่น้ำแดง ทั้งกลุ่มชนเหล่านี้ยังมีการเคลื่อนย้ายไปยังบ้านเมืองต่างๆ เข้าไปผสมปนเปเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในบ้านเมืองหรือประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ลาว เขมร เวียดนาม และประเทศไทย (สยาม) ก็ล้วนมีคนที่ เป็นกลุ่มไทยหรือไตผสมผสานอยู่ โดยเฉพาะในประเทศไทยจะได้รับอิทธิพลทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่มากกว่าประเทศอื่นๆ เพราะใช้ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ รวมทั้งมีขนบธรรมเนียมประเพณีและระบบความเชื่อที่รับมาจากชนชาติไท เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญสืบเนื่องอยู่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2535)

ที่น่าสังเกตก็คือ ภาษาไทยคงมีศักยภาพในการสื่อสารสูง จึงถูกนำไปใช้เป็นภาษากลางที่แพร่หลายในกลุ่มชนหลายหมู่เหล่า จนเกิดความสัมพันธ์เป็นชาติพันธุ์เดียวกันได้ ดังนั้นภาษาหรือการแพร่กระจายของภาษาซึ่งเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ได้ ด้วยการหยิบยืมรับภาษาไปใช้ในการสื่อสารกันโดยที่ไม่จำเป็นต้องสืบสายเลือดหรือมีบรรพบุรุษร่วมกันก็ได้

นอกจากนี้ เจื่อนไขทางประวัติศาสตร์และบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น ชาวจ้วงในมณฑลกว๋างสีก็ยังคงมีความแตกต่างระหว่างจังหวัดด้วยกันเองค่อนข้างมาก จนกล่าวกันว่า จะพบชาวจ้วงพูดภาษาต่างกันทุก 30 กิโลเมตร เพราะประกอบไปด้วยกลุ่มที่เรียกตนเองแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของตน เช่น กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า ปู้ใหญ่ ปู้โต ปู้นุง ปู้บ้าน ปู้หล่าว ปู้ตัง ปู้ไห่ ปู้หลาง ปู้จ่อง เป็นต้น ในด้านภาษาก็ยังแบ่งออกได้ถึง 12 ภาษาถิ่น แต่แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษาจ้วงเหนือกับภาษาจ้วงใต้ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน ทั้งยังปรากฏในวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การทำมาหากิน การปลูกบ้านเรือน รวมถึงประเพณีความเชื่อ เนื่องจากชาวจ้วงเหนือได้รับอิทธิพลอันมากกว่าจ้วงใต้ เพราะอยู่ใกล้ชิดกับคนอันมากกว่า (หลี่, พู เซิน, 2539)

ส่วนคนไทยในประเทศไทย หรือที่ถูกเรียกว่าชาวสยามหรือสยามประเทศในอดีต ก็ประกอบด้วยประชากรที่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มิได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีทั้งผู้คนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร ชาว-มลายู ไทย-ลาว จีน-ทิเบต มัง-เย้า ผู้คน

เหล่านี้เมื่ออยู่ในดินแดนสยาม ล้วนถูกเรียกว่าเป็นชาวสยามทั้งสิ้น แม้ชื่อเรียกว่าคนไทย ก็มีหลักฐานปรากฏชัดเจนนี้อีกเมื่อราว พ.ศ. 2000 ที่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาอยุธยาหรืออยุธยาหนึ่ง ความเป็นคนไทยสยามจึงมิใช่คนไทยหรือไต และคนจ้วงก็มีใช่คนไทย แม้จะมีหลักฐานว่ามีการเคลื่อนย้ายของชนชาติไตและไทลงมาในสยามประเทศจากการขยายตัวทางการค้าทางไกล เข้ามาผสมปนเป่กับชนชาติและเผ่าพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่ในดินแดนสยามมาก่อน เช่น มอญ เขมร จาม คนสยามหรือคนไทยจึงเป็นลูกผสมร้อยพ่อพันแม่ แต่ทว่าสื่อสารกันด้วยภาษาไทย และนับถือพุทธศาสนา ผู้คนเหล่านี้ อยู่ในดินแดนประเทศไทย จนกลายเป็นคนไทยไปด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ขณะเดียวกันก็ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ อีกมากมายที่ยังดำรงชาติพันธุ์และภาษาของตนเองอย่างสืบเนื่องจนถึงทุกวันนี้

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ก็เพื่อยืนยันให้เห็นว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจ้วงกับไทย จึงควรจะก้าวพ้นไปจากการมุ่งตอบคำถามในการแสวงหาจุดกำเนิดลักษณะดั้งเดิมแท้ๆ ของ “ความเป็นไทย” หรือเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากเป็นสิ่งที่ยืดแย้งกับธรรมชาติของวัฒนธรรมของมนุษย์ทั่วโลก ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง สามารถหยิบยืม ผสมผสาน แลกเปลี่ยน สัมพันธ์กับกลุ่มชนที่มาสัมพันธ์ด้วยตลอดเวลา (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2541) นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องลักษณะประจำชาติก็ไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไปแล้ว เนื่องจากทุกวัฒนธรรมล้วนสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ลักษณะทางวัฒนธรรมที่พบในกลุ่มหนึ่ง ก็อาจพบในกลุ่มอื่นที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เดียวกันได้ เช่นอยู่ในระบบการผลิตเพื่อยังชีพคล้ายๆ กัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544 : (21)) แนวความคิดที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบันยังเชื่อว่าอัตลักษณ์ของชนชาติ เช่นความเป็นไทย ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกสร้างได้ (Social construct) มิใช่สิ่งที่อยู่ดั้งเดิม แต่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง หยิบยืมได้เช่นเดียวกับมิติทางวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2544) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์จึงควรหันมาทำความเข้าใจถึงความหลากหลายซับซ้อน ทั้งของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ว่าได้มีการปรับตัวภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์หรือบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองอย่างไร เพื่อนำความรู้และความ

เข้าใจเหล่านั้นเป็นองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาและสร้างสังคมโลกที่ปราศจากอคติและการอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ

แนวคิดในการศึกษา

แม้จุดมุ่งหมายแรกเริ่มของโครงการวิจัยเปรียบเทียบวัฒนธรรมไทย-จ้วง จะเป็นไปในลักษณะสหวิทยาการที่ประกอบด้วย สาขาวิชาภูมิศาสตร์ โบราณคดี มานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ฯลฯ แต่ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการใช้กรอบแนวคิดหลักๆ อยู่ 2 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวการศึกษาแบบแรก ได้ให้ความหมายของความคล้ายคลึงและความแตกต่างของจังหวัดไทย ในฐานะที่เป็นหรือเคยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมาก่อน เนื่องจากการใช้ภาษาไทยร่วมกัน แนวความคิดดังกล่าวนี้ เป็นการมองความหมายของชาติพันธุ์แบบ Essentialism คือมีความคิดว่า ชาติพันธุ์เป็นลักษณะของหน่วยทางสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม และเป็นลักษณะที่จริงแท้แน่นอน มีความมั่นคง ยั่งยืน แม้จะกลายสภาพไปบ้างเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผสมผสานกับกลุ่มอื่นๆ แต่ก็ยังคงมีกลุ่มที่สามารถรักษาลักษณะดั้งเดิมที่เป็นแก่นของชาติพันธุ์ไว้ได้ การเปลี่ยนแปลงเป็นเพียงลักษณะภายนอก ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามสืบค้นย้อนหลังกลับไปหาลักษณะที่เป็นแก่นแท้ทางชาติพันธุ์ โดยการศึกษาผ่านทางภาษาดั้งเดิม หรือพิธีกรรมความเชื่อโบราณ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2541 : 7)

แนวการศึกษาแบบที่สอง คือแนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) ที่สนใจการปรับตัวของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติของท้องถิ่น สังคมจังหวัดไทยในอดีตมีนิเวศวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันคือ การเป็นสังคมชาวนา (ชนัญ วงษ์วิภาค มหาวิทยาลัยศิลปากรในโครงการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวัฒนธรรม ประเพณีไทย-จ้วง, 2549) ที่ไม่มีชุมชนใดอยู่โดดๆ หากมีหลายชุมชนตั้งรวมกันอยู่ในถิ่นเดียวกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมระหว่างกัน ใช้ทรัพยากรในพื้นที่สาธารณะ เช่น แม่น้ำ ป่า ภูเขา ร่วมกันตามระเบียบและจารีตประเพณีของกลุ่ม การที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ต่างๆ จึงทำให้พฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้เงื่อนไขของนิเวศวัฒนธรรมที่คล้ายกันจะมีลักษณะสากลร่วมกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2547)

จากกรอบแนวคิดแบบที่สองทำให้สามารถสร้างคำอธิบายได้ว่า เหตุใดจึงพบว่าตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่เป็นวัฒนธรรมยุคหิน ไม่เพียงแต่ในดินแดนประเทศไทยและมณฑลกวางสีที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านวัตถุทางวัฒนธรรมประเภทเครื่องมือหิน แต่วัฒนธรรมช่วงก่อนประวัติศาสตร์ต้นๆ ของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดล้วนมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมนับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมเดียวกัน ทั้งมีหลักฐานว่ามีการแพร่กระจายเคลื่อนย้ายไปมาของประชากรอย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่แถบตอนใต้ของแม่น้ำแยงซีจนถึงคาบสมุทรมลายู หรือถ้าตามแนวตะวันออกไปตะวันตก ก็จะครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่แคว้นอัสสัมมาจนจรดชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกเฉียงใต้ของทวีป ซึ่งเป็นชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศจีน เวียดนาม กัมพูชา ไทย และมาเลเซีย ทั้งนี้เพราะในช่วงยุคก่อนหินใหม่ ผู้คนในยุคนั้นมีการปรับตัวและใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศที่มีลักษณะเหมือนกัน และตั้งแต่ยุคหินใหม่เป็นต้นมา ประชากรแถบนี้ทั้งในกวางสีและประเทศไทย มีการปรับเปลี่ยนมาทำการเพาะปลูกข้าวเป็นอาหารหลัก และรู้จักการทำสำริดได้ตั้งแต่ช่วงประมาณ 3,500-4,000 ปีมาแล้ว แม้จะพบว่าวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างกันบ้างในพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศไทย

ความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมของจ้วงกับไทย มามีจุดเปลี่ยนเมื่อชาวจ้วงในยุคสำริดเริ่มรับวัฒนธรรมจากผู้คนในแถบลุ่มแม่น้ำฮวงโห ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซางและโจวเข้ามาผสมผสานอย่างฉับพลัน ในขณะที่ประชากรในประเทศไทยยังปลอดจากอิทธิพลจากภายนอก อย่างไรก็ดีหลักฐานทางโบราณคดีประเภทภาพเขียนสีบนผนังเพิงผา และความแพร่หลายของวัฒนธรรมกลองมโหระทึกช่วยยืนยันให้เห็นว่าประชากรทั้งสองดินแดนนี้ มีการติดต่อสัมพันธ์กันเอง และติดต่อสัมพันธ์กับประชากรของสังคมและวัฒนธรรมในภูมิภาคอื่นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย (สุรพล นาถะพินธุ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในโครงการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวัฒนธรรมประเพณีไทย-จ้วง, 2549)

วัฒนธรรมในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นลักษณะร่วมของทั้งอาณาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด

ความคล้ายคลึงบางประการระหว่างจ้วง-ไทยในมิติทางประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ

ชาวจ้วงและไทยต่างก็เป็นสังคมเกษตรกรรมที่ทำการเพาะปลูกข้าวเป็นหลัก การตั้งถิ่นฐานจึงนิยมเลือกใกล้แหล่งน้ำ หรือที่ราบลุ่มตามหุบเขา บ้านเรือนจะปลูกเป็นกลุ่มแวดล้อมด้วยนาข้าว อยู่เรือนยกพื้นสูง ใต้ถุนบ้านจะใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ควาย หรือไว้เก็บเครื่องมือในการทำนาจับปลา การปลูกข้าวจำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากครอบครัวเครือญาติ และพึ่งพิงอาศัยน้ำตามธรรมชาติ คือฝนที่ต้องตกตามฤดูกาล การปรับตัวตามเงื่อนไขของธรรมชาติแวดล้อม และวิธีการแก้ปัญหาเมื่อเกิดวิกฤตในการทำมาหากิน ก่อให้เกิดประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สอดคล้องกับวิถีการผลิตเพื่อยังชีพ เช่นสังคมชาวนากลุ่มอื่นๆ ในอาณาบริเวณนี้ ที่มี “วัฒนธรรมข้าว” เหมือนๆ กัน

โครงสร้างทางสังคม

ก่อนที่สังคมชาวจ้วงและชาวไทยจะรับแบบแผนวัฒนธรรมและความเชื่อจากชาวฮั่นและอินเดีย คำเรียกญาติของชาวจ้วงและชาวไทยคล้ายกันมาก รวมทั้งโครงสร้างครอบครัวที่มีรูปแบบเป็นครอบครัวรากฐาน (Stem Family) มีการให้ความเคารพผู้อาวุโส มีระบบการนับญาติทั้งสองฝ่าย (Bilateral descent system) คือ นับถือทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ต่างจากสังคมจีนและอินเดียที่นับถือญาติเฉพาะสายพ่อ การสืบมรดกและการแบ่งมรดกก็ให้สิทธิ์ลูกทุกๆ คน ทั้งหญิงและชายเหมือนกัน แต่สังคมไทยจะมีการนับญาติที่เอาตัวผู้นับเป็นศูนย์กลาง (Ego focus) คือ บุคคลจะนับญาติพี่น้องทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่ตามผลประโยชน์ที่ได้รับ ถ้าไม่มีประโยชน์ก็มักจะห่างเหินไม่เกี่ยวข้องกันมาก ทำให้โครงสร้างสังคมไทยมีลักษณะกว้างแต่ตื้น กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจจึงเป็นกลุ่มวงศ์ญาติ (Kindred) ต่างกับของชาวจ้วงที่มีการจัดองค์กรเครือญาติที่เป็นทั้งรูปสายสกุล (Segmentary Lineager) และกลุ่มโคตรตระกูล (Clan group) ที่มักมีอิทธิพลในการบริหารจัดการภายในหมู่บ้านด้วยในกรณีที่เป็นตระกูลที่มีสมาชิกจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ การนับญาติจะถือบรรพบุรุษเป็นศูนย์กลาง แต่ก็ไม่เคร่งครัดในการถือแซ่หรือสกุลเท่าชาวฮั่น เพราะสมาชิกในแซ่เดียวกันยังสามารถสมรสกันได้ โดยมีประเพณีที่ฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงหลังแต่งงาน แม้ปัจจุบันฝ่ายหญิงจะ

ย้ายไปอยู่กับฝ่ายชายมากกว่า (พูน วีระประเสริฐ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในโครงการศึกษาวัยเจ็บบีเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมประเพณีไทย-จ้วง, 2549) มีหลักฐานว่าก่อนปี ค.ศ. 1949 นุ่มสาวคู่สมรส ยังใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง บุตรที่เกิดมาจะมีสิทธิ์ได้รับมรดกจากแม่ได้ทั้งหมด ทั้งยังใช้แซ่ของฝ่ายแม่ได้ด้วย น้องชายและพี่ชายของแม่จะมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อหลานๆ ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ เช่น การสมรส การหย่าร้าง ความขัดแย้งในหมู่ญาติ หรือถ้าหากแม่ถึงแก่กรรมก็ต้องรอลงหรือนำชายมาเห็นด้วยตาตนเองก่อนจึงจะปิดหีบศพได้ ในกรณีที่แม่ถูกฆาตกรรม พี่น้องผู้ชายของแม่ก็มีสิทธิ์แก้แค้นกับฆาตกรได้ (เจีย แยนจง, 2548 : 110)

การให้ความสำคัญต่อผู้หญิงของชาวจ้วง มีความคล้ายคลึงกับสังคมไทยที่มีโครงสร้างครอบครัวที่เน้นความสำคัญของผู้เป็นแม่ (Matrifocality) ทั้งนี้ เนื่องจากผู้หญิงมีบทบาทสูงทางเศรษฐกิจต่างๆ กับเพศชาย นอกเหนือจากเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวแล้ว หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจ้วงยังเชื่อว่า ในอดีตจ้วงเคยผ่านสังคมที่มีแม่เป็นใหญ่ (Matrilineage) มาก่อนด้วยซ้ำ เช่นเดียวกับสังคมไทยที่มีการสืบเชื้อสายทางฝ่ายแม่หรือถือผีตระกูลของฝ่ายหญิงจนกระทั่งทุกวันนี้ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวล้านนาและชาวอีสาน ชาวจ้วงยังมีแบบแผนการแต่งงานที่ให้ผู้หญิงกลับไปอยู่กับพ่อแม่ระยะหนึ่งหลังแต่งงาน แล้วจะให้ฝ่ายชายกลับไปรับมาอยู่ด้วย ในขณะที่ธรรมเนียมพื้นบ้านของไทย ผู้ชายมักไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง ช่วยทำมาหากินและถือผีตระกูลของฝ่ายหญิงด้วย

ลักษณะทางวัฒนธรรมความเชื่อ และประเพณีพิธีกรรมของชาวจ้วงและไทยที่จะกล่าวถึงเพียงสังเขปต่อไป จึงสะท้อนและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางนิเวศและโครงสร้างทางสังคม ทั้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองด้วย

วัฒนธรรมข้าว

ข้าวมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมในหมู่ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานนับพันปี จนก่อให้เกิดแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยความช่วยเหลือเกื้อกูลในการทำมาหากิน

เช่น มีประเพณีการลงแขก กลุ่มเหมืองฝายจัดการทรัพยากรน้ำ เกิดผู้นำในการประกอบพิธีกรรม อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้ทุกด้านล้วนมีพื้นฐานส่วนใหญ่จากวัฒนธรรมข้าวที่ได้สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง ข้าว มนุษย์ และระบบนิเวศมาโดยตลอด (ยศ สันตสมบัติ, 2543 : 235)

การทำนาของชาวจ้วงและชาวไทย มิได้มีเฉพาะกิจกรรมในการเพาะปลูก แต่จะมีพิธีกรรมความเชื่อควบคู่อยู่ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ความเชื่อว่ามีผู้ศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์อยู่ในข้าว ไร่ นา วัว ควาย สัตว์และพืชพันธุ์ธัญญาหาร รวมทั้งธรรมชาติแวดล้อมและอำนาจเหล่านั้นสามารถลดบันดาลให้ชีวิตและผลผลิตเสียหายได้ หากไม่ได้รับการปฏิบัติที่ถูกต้องถูกต้องตามประเพณีที่สืบทอดกันมา ผีที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผีดี และผีร้าย ผีดีได้แก่ ผีถนน ผีฟ้า ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน และผีที่สิ่งอยู่ตามต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ ฯลฯ ส่วนผีร้ายได้แก่ ผีไม่มีญาติ เช่น ไหว้ ผีของผู้ที่ตายไม่ตี ผีبوب ผีเหล่านี้มักเข้าสิงในคนซึ่งจะทำให้เจ็บป่วยถึงตายได้ จึงต้องพยายามหลีกเลี่ยง หรือต้องให้หมอมผีที่มีความรู้มาขับไล่ผีออกจากร่างกายเมื่อเจ็บป่วย การเซ่นไหว้ดูแลผีเรือน ผีบรรพบุรุษหรือผีบ้าน (ผีที่ดูแลหมู่บ้านในแถบเหวินชาน มณฑลยูนนาน ชาวจ้วงจะมีเทศกาลไหว้ผีบ้านที่เรียกว่าเสื่อบ้าน) ก็เพื่อให้ช่วยปกป้องรักษาดูแลอันตรายจากผีร้ายต่างๆ ด้วย ทุกหมู่บ้านจึงมีศาลหรือบริเวณที่อยู่ของผีบ้าน ซึ่งอาจเป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านที่ได้รับการยกย่อง หรือเป็นวีรบุรุษผู้เคยก่อตั้งหมู่บ้าน และได้รับการเคารพยกย่องให้เป็นผู้คุ้มครองหมู่บ้านต่อมา

พิธีกรรมเกี่ยวกับการเพาะปลูกเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์

ทั้งชาวจ้วงและไทยจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวตั้งแต่เริ่มฤดูเพาะปลูกจนเก็บเกี่ยวคล้ายคลึงกัน เช่น ขณะที่ชาวนาไทยทำพิธีแรกนา ตั้งศาลบูชาแม่โพสพ ชาวจ้วงก็มีพิธีแรกนาโดยที่ในบางท้องที่จะให้หญิงชราที่มีลูกหลานมากมายลงไปในนา แล้วดึงข้าวกล้ามาสัก 5 กำ แล้วนำไปดำสัก 3-4 ต้น เป็นเคล็ดในการแรกดำนา เสร็จแล้วคนอื่นๆ จึงเริ่มดำนาของตนเองได้ (ปราณี วงษ์เทศ, 2538 : 258) เมื่อข้าวตั้งท้องคนไทยจะมีพิธีทำขวัญแม่โพสพโดยเอาขนมหวานคาว แป้ง น้ำหอม ใสชะลอมเล็กๆ ไปทำขวัญกลางท้องนา ชาวจ้วงก็มีพิธีไหว้กล้าเขียว หรือหากปีไหนฝนฟ้าแล้งก็จะมี

พิธีขอฝนที่มีรายละเอียดของพิธีกรรมแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น แต่จะมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ในเขตอีสานของไทยและกลุ่มชาวลาวจะมีพิธีจุดบั้งไฟขอฝนจากพญาแถน หรือมีพิธีแห่หางแมว พิธีปั้นเมฆ ชาวจ้วงบางกลุ่ม เช่น ชาวบ้านในเขตอำเภออุ้มผาง จะใช้กระบะบอกฉีดย่น้ำฉีดย่น้ำขึ้นฟ้าพร้อมๆ กัน ทำให้มีหยดน้ำตกลงมาเหมือนฝน ที่อำเภอหลานบึง สตรีจะสวมหมวกงอบไปร่วมพิธีไหว้ผีบ้าน แล้วถอดงอบวางหงายที่เชิงเขาเพื่อรอรับฝน ที่อำเภอตำบองจะมีพิธีเชิญนักบวชลัทธิเต๋ามาสวดคัมภีร์ขอฝน โดยให้แต่ละครอบครัวส่งผู้ชายไปร่วมพิธี ขณะที่ทางภาคอีสานของไทยก็มีการนิมนต์พระภิกษุให้เทศน์ชาดกเรื่องพญาตันตาคากเพื่อขอฝน ที่อำเภอหวนเจียง ชาวบ้านเอาแมวและสุนัขอย่างละ 2 ตัวโยนลงในถ้ำลึก เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกภายใน 3 วัน ในสังคมไทยการสาดน้ำกันให้เปียกในวันสงกรานต์ก็ด้วยความเชื่อว่าจะทำให้ฝนตก และเชื่อว่าถ้าปีไหนคนเฒ่าคนแก่หรือหนุ่มสาวไม่เล่นสาดน้ำให้เปียกโชก ฝนฟ้าจะแล้งตามไปด้วย แต่ประเพณีขอฝนที่ปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายและร่วมทำกันทั้งชุมชนที่สะท้อนความเชื่อร่วมกันของชาวนาในภูมิภาคนี้ คือ พิธีบูชาบเพื่อขอฝนของชาวจ้วงตามชนบทโดยเฉพาะในเขตอำเภอหนานตาน อำเภอตงหลาน และอำเภอเทียนเอ้อ เพราะในพิธีนี้จะมีการนำกลองมโหระทึกซึ่งถือว่าเป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ออกมาตีประโคมให้กับ ซึ่งถือว่าเป็นเทพแห่งฝน นำฝนและความอุดมสมบูรณ์มาให้อย่างเอิกเกริก (ปรานี วงษ์เทศ, 2538) แม้เมื่อเสร็จหน้างานแล้วก็มีพิธีทำขวัญควาย (ในไทยมีการทำขวัญเกวียนด้วย) เพื่อแสดงความขอบคุณที่ช่วยไถนาเหนื่อยยาก ความเชื่อที่ว่าควายเป็นสัตว์สำคัญ จึงต้องดูแลเป็นพิเศษเหมือนมนุษย์ ความเชื่อนี้ยังปรากฏในนิทานปรัมปราของชาวจ้วงและไทยอีกด้วย นอกจากนี้ พิธีการเสี่ยงทายที่เรียกว่าการละเล่นเข้าทรงผีต่างๆ ที่สิงอยู่ตามเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตต่างๆ เช่น การเชิญผีนางตั้ง นางสาก นางครก นางส้อม นางควาย ฯลฯ ในช่วงเวลาสงกรานต์ของชาวไทย ก็คล้ายคลึงกับประเพณีการละเล่นกระบะครก (การเล่นตั้งครกตั้งสากของชาวอีสาน) ในเขตอำเภอหวู่หมิง หม่าซาน ตูอาน ซ่างหลิน ซินเจิง เทียนเต็ง และผิวกว้อ ในช่วงตรุษจีน โดยใช้สากไม้เคาะตีรางไม้ อาจจัดให้หนุ่มสาว 2-3 คู่ เล่นกลางบ้าน ใช้สากไม้ทำท่าดำข้าวในรางไม้เคาะตีให้มีจังหวะ หรือบางครั้งก็ใช้ผู้คนหลายสิบคู่ มีฆ้อง กลองตีให้จังหวะ ในการละเล่นขนาดใหญ่จะมีการแสดงท่าโถ คราด ดำนา ฉุดระหัดวิดน้ำเข้านา

และเก็บเกี่ยว จนถึงตำข้าว ซ่อมข้าวและกินข้าวใหม่ (เจีย แยนจง, 2548 : 129-130) ซึ่งเป็นการแสดงเพื่อเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยวเหมือนการเล่นกระทงไม้ หรือการเล่นในกลุ่มชาวมอญและชาติพันธุ์อื่นๆ ในแถบนี้ในพิธีไหว้ผีช่วงสงกรานต์ ที่ล้วนเป็นสัญลักษณ์เพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ในการทำมาหากินทั้งสิ้น

ความเชื่อเรื่องขวัญ

ขวัญเป็นความเชื่อที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะเชื่อกันว่าเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของคนทีพูดตระกูลภาษาไทยก็ตาม ขวัญคือความเชื่อที่อธิบายว่าตัวตนของมนุษย์มีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นร่างกาย และที่ไม่มีตัวตน เรียกว่า ขวัญ ในธรรมชาติ ในสิ่งของก็เชื่อว่ามีขวัญอยู่ด้วย เช่น ขวัญควาย ขวัญยุง ขวัญนา

ขวัญต่างจากวิญญาณ ที่เมื่อคนตายแล้ววิญญาณจะดับตามไปด้วย แต่ขวัญของผู้ตายจะยังอยู่และพยายามหาทางกลับเหย้าเรือนเดิมของตนไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลก

ขวัญมีหน่วยเดียว แต่ฝังกระจายอยู่ทุกส่วนของร่างกายตั้งแต่แรกเกิดมาเป็นตัวตน และมีความสำคัญเท่าๆ กันหมด รวมถึงสำคัญเท่ากับร่างกายด้วย เพราะร่างกายต้องมีขวัญ ถ้าไม่มีขวัญก็ไม่มีชีวิต ฉะนั้นร่างกายที่มีชีวิตต้องมีขวัญ เช่น ขวัญหัว ขวัญตา ขวัญมือ ขวัญแขน ขวัญขา ฯลฯ รวมทั้ง 32 ขวัญตามอวัยวะร่างกาย

ด้วยเหตุนี้คนสมัยก่อนจึงเชื่อว่าถ้ามีขวัญอยู่กับร่างกายเจ้าของขวัญจะมีความสุข แต่ถ้าขวัญออกจากร่างกายไปเจ้าของขวัญก็ไม่มีความสุข ไม่เป็นปกติ อาจเจ็บไข้ได้ป่วยจนถึงตายได้ ฉะนั้นเมื่อคนเราเจ้าของขวัญเจ็บป่วยแสดงว่าขวัญไม่ได้อยู่กับตัว มีความจำเป็นต้องจัดพิธีเรียกขวัญ หรือพิธีสู่ขวัญให้กลับเข้าสู่ตัวตนเหมือนเดิม จะได้อยู่ดีมีสุขตามปกติ

พิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญมีชื่อเรียกต่างๆ กันไปตามท้องถิ่น เช่น เรียกขวัญ สู่ขวัญ ทำขวัญ ฯลฯ เป็นพิธีกรรมที่แสดงความผูกพันในระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างบุคคลกับครอบครัวและบุคคลกับชุมชนที่เริ่มมีขึ้นในสังคมกสิกรรมหรือสังคมชาวนาที่ยังล้าหลังทางเทคโนโลยีเมื่อราว 3,000 ปีมาแล้ว บรรดาเครือญาติจะจัดขึ้นเมื่อเกิดเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งเหตุดีและเหตุไม่ดี เช่น ฝนร้าย รวมทั้งได้รับอุบัติเหตุเภทภัยจากสถานการณ์ต่างๆ

ผู้ทำพิธีเกี่ยวกับขวัญด้วยการท่องปณามคำขวัญเป็นทำนองอย่างหนึ่งด้วย ฉันทลักษณ์กลอนร้อย เรียกว่าหมดขวัญ เป็นคนเดียวกับหมอดี-หมอพร เทียบเท่ากับผู้เชี่ยวชาญพิเศษในวิชาความรู้เหมือนนักบวชในศาสนาต่างๆ สมัยหลัง โดยใช้เครื่องมือสื่อสารกับขวัญและอำนาจเหนือธรรมชาติคือดนตรี มีฆ้องกับแคนเป็นหลัก ที่ภายหลังเรียกกลอง-ปี่ หรือปี่-กลองก็ได้ (ปราณี วงษ์เทศ, 2548 : 93)

ในสังคมของจ้วงผู้ที่ประกอบพิธีติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ “มด” และ “หมอ” มดมักเป็นเพศหญิง มีอำนาจพิเศษในตัวเองที่ “ผี” มอบให้ จะส่งสัญญาณให้เจ้าตัวรู้ด้วยการทำให้เจ็บป่วยหรือฟันเฟืองชั่วคราว ส่วน “หมอ” จะเป็นเพศชายเสมอ จะติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณได้โดยอาศัยบทสวด และพิธีกรรมที่เรียนรู้จาก “ครู” อย่างมีแบบแผน (สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2542 : 56) ในกลุ่มคนไทยในอีสานและคนไทดำในเวียดนาม รวมทั้งซ่งหรือชาวไทดำในประเทศไทย ก็ยังมีความเชื่อให้มดที่เป็นผู้หญิงทำหน้าที่เรียกขวัญ สู้ขวัญ และประกอบพิธีรักษาคนป่วยด้วยวิธีการคล้ายคลึงกัน

อาหารการกิน

นอกจากความเชื่อเรื่องขวัญ จ้วงยังมีประเพณีการใช้กระดูกไก่เลี้ยงทาย กินข้าวเหนียวในพิธีกรรม สักตัว ขอบกินของหมักดอง ของเปรี้ยว เช่น ปลาต้ม ปลาแดก ลาบเลือด เคี้ยวหมากและใช้หมากในพิธีสู้ออแต่งงาน (ปราณี กุลละวณิชย์ 2531 : 25) คล้ายคลึงกับคนไทยและกลุ่มชนอื่นๆ ของภูมิภาคนี้ อาหารเป็นสิ่งที่มนุษย์มักมีความเคยชิน และติดในรสชาติที่ปรับเปลี่ยนยากที่สุดอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมมนุษย์ การศึกษาเรื่องอาหารจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสภาพแวดล้อม ความเชื่อ การอบรมเลี้ยงดู และการสืบทอดทางประเพณีพิธีกรรมได้ เนื่องจากอาหารที่ใช้ในพิธีกรรมเช่นในหัวบรรพบุรุษหรือปู่ย่าตายาย มักจะทำตามความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา และเปลี่ยนแปลงน้อย เพราะนอกจากเพื่อเอาใจผีที่เคยกินของที่คุ้นเคยแล้ว ผู้ประกอบพิธีซึ่งต้องกินอาหารหลังจากพิธีก็มักติดกับรสชาติอาหารที่ถือกันว่ามีรสดี อร่อย และเป็นของที่มีคุณค่าที่สุด เพราะลูกหลานเชื่อว่าการเลือกอาหารที่ดีที่สุดใน

การเช่นไหว้ นอกจากเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษแล้ว ยังทำให้ผีพอใจ และบันดาลความสุขสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัวและชุมชนด้วย ด้วยเหตุนี้ข้าวเหนียวจึงเป็นสิ่งขาดไม่ได้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ข้าวเหนียว 5 สี ข้าวต้มมัด และขนมจাঁง ทั้งๆ ที่ชาวจ้วงจะกินข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวเหนียวซึ่งอาจเป็นอาหารหลักในอดีตเช่นเดียวกับชาวล้านนาและชาวอีสานในประเทศไทย จึงเหลือแค่เป็นสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเท่านั้น วิธีการทำข้าวต้มมัดก็คล้ายกับคนไทยที่ทำขนมเทียน คือการเอาข้าวเหนียวแช่น้ำ แล้วนึ่งจนสุก เทลงในครกแล้วตำจนแหลก แล้วแบ่งเป็นก้อนๆ ใส่ไส้จากป่นน้ำตาลแดง ทำเป็นรูปกลมแบน เป็นตัน ความเชื่อว่าการกินเลือดดิบเป็นอาหารซูกกำลัง และการปรุงอาหารด้วยการหมักดองผัก ปลา ปู ด้วยน้ำหมาข้าว (น้ำแช่ข้าวเหนียว) ก็เป็นวิธีการปรุงอาหารแบบดั้งเดิมที่พบทั่วไปในชนบทของไทยด้วย

โดยสรุปแล้ว ข้อมูลและความรู้ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างนักวิชาการจ้วงและไทย โดยเฉพาะในมิติทางวัฒนธรรมความเชื่อและประเพณีได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่มีคุณูปการต่อวงวิชาการไทยศึกษาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากจ้วงเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลภาษาไทยที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ทั้งในแง่ของจำนวนประชากรที่มีถึง 14 ล้านคน นับเป็นจำนวนมากที่สุด จ้วงยังมีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์หรืออย่างน้อยประมาณ 3,000 ปีมาแล้วโดยไม่ขาดสาย ทั้งยังเป็นเจ้าของวัฒนธรรมมโหระทึกที่เป็นสัญลักษณ์ของอารยธรรมยุคแรกเริ่มของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนการรับวัฒนธรรมจากจีนและอินเดีย ดังเห็นได้จากภาพเขียนขนาดใหญ่บนภูผาหลายที่แสดงถึงพิธีกรรมของชุมชนที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ โดยมีภาพกลองมโหระทึกเป็นศูนย์กลางของพิธี ความสำคัญของกลองมโหระทึกยังมีสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้ เพราะชาวจ้วงยังทำพิธีขอฝนในพิธีบูชาภพที่มีกลองมโหระทึกเป็นส่วนสำคัญในการขอความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ชุมชน (ชาวไทยก็ยังใช้กลองมโหระทึกในพระราชพิธีสำคัญๆ เช่น พระราชพิธีจรดทรงคัลแรกนาขวัญ) นับว่าชาวจ้วงเป็นผู้สืบทอดประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้มาตั้งแต่ยุคสำริดจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญของผู้หญิง

พิธีกรรมเกี่ยวกับการปลูกข้าวส่วนใหญ่ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ที่เกี่ยวกับลมมรสุม และสัมพันธ์กับความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเป็นสัญลักษณ์

ของผู้ให้กำเนิด การผลิตและความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น ในขั้นตอนการปลูกข้าวที่สำคัญทุกขั้นตอน ตั้งแต่พิธีหว่าน ดำ ปักกล้า ครั้งแรกจึงให้ผู้หญิงเป็นผู้ประกอบพิธี ผู้หญิงชาวจ้วงและไทยจึงมีอำนาจสูงในทางพิธีกรรม มีอำนาจพิเศษที่จะติดต่อกับผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังเห็นได้จากบทบาทของการเป็นแม่มดหรือคนทรงที่ทำหน้าที่เรียกขวัญสู่ขวัญ หรือรักษาพยาบาลผู้ที่เจ็บป่วยได้ ในพิธีบูชาบวงเพื่อขอฝนของบางชุมชน เช่นที่อำเภอเทียนเอ้อ ยังมีประเพณีให้ผู้ชายแต่งตัวสวมหน้ากากเป็นผู้หญิงตีกลองทัดขนาดใหญ่ 2 ใบ เพื่อบูชาบวง ขณะที่ผู้ชายจะทำหน้าที่ตีมโหรีที่ประกอบตลอดพิธี ในระหว่างพิธีการละเล่นเกี่ยวกับการทำมาหากิน ผู้ร่วมพิธีทุกคนต้องแสดงคารวะต่อวิญญาณกบซึ่งอยู่ในเกี่ยวด้านหน้าของชายที่แต่งเป็นผู้หญิงสองคน ซึ่งทำหน้าที่เสมือนประธานในพิธีเฉลิมฉลอง การแต่งกายและใส่หน้ากากเป็นผู้หญิงเป็นร่องรอยที่แสดงว่าในอดีตก่อนการรับวัฒนธรรมจากชาวฮั่นนั้น ผู้หญิงจะมีบทบาทเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และจะเป็นคนตีกลองบอกชาวบ้านในชุมชนให้เริ่มทำนาโดยพร้อมเพรียงกันได้แล้ว สัญลักษณ์ของความสำคัญของผู้หญิงจากพิธีกรรมขอฝนยังสอดคล้องกับบรรดานิทานปรัมปราเช่นเรื่อง แม่ลูกก๊ับ ว่าคือผู้ให้กำเนิดมนุษย์ในโลกอีกด้วย พิธีกรรมในสังคมไทยเองในวันสงกรานต์ ซึ่งแม้จะเป็นเทศกาลที่รับคติมาจากอินเดีย ก็ยังสะท้อนบทบาทที่สูงและเป็นอิสระของผู้หญิงที่เป็นผู้นำพิธีในการสาดน้ำเล่นสงกรานต์ รวมถึงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเสี่ยงทายเกี่ยวกับการทำมาหากิน เพื่อขอฝนและความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนอย่างชัดเจน (ปราณี วงษ์เทศ, 2544)

คุณูปการที่สำคัญอีกด้านหนึ่งจากหลักฐานทางวัฒนธรรมของชาวจ้วงก็คืออารยธรรมของชาวจ้วงได้แสดงให้เห็นว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (รวมตอนใต้ของจีนที่เป็นที่อยู่อาศัยของพวกบรรดาชนเผ่าต่างๆ ที่ชาวจีนเรียกเยะ) ได้มีความเจริญทั้งทางเทคโนโลยีและความซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เพราะถ้าไม่มีชาวจ้วงเป็นผู้สืบทอดอารยธรรมต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว คนไทยเองก็ไม่มีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมว่า วัฒนธรรมของไทยก็มีพื้นเพรากเหง้าเก่าแก่มากที่สุดกลุ่มหนึ่งของภูมิภาคนี้ (ศรีศักร วิลลิโกดม, 2534) แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมดังกล่าวมิได้พบเฉพาะในกลุ่มคนจ้วงและไทยเท่านั้น แต่เป็นของทั้งภูมิภาค เพราะพบในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างตระกูลภาษาด้วย วัฒนธรรมของชาวจ้วงและไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ที่มีร่วมกันนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

เจีย แยนจอง

(2548) “คนไท” ไม่ใช่ “คนไทย” แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ฉลาดชาย รมิดานนท์, วิระดา สมสวัสดิ์, เรณู วิชาศิลป์, บรรณาธิการ

(2541) ไทย : Tai., เชียงใหม่ : ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

(2544) แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น “ไท”. เอกสารเสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย จัดโดยสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับ มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทยญี่ปุ่น.

นิธิ เอียวศรีวงศ์

(2544) “ข้อคิดเห็นจากศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์” ใน กัญญา ลีลาสัย. การค้นคว้าประวัติศาสตร์ชนชาติไท. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรศิลป์, 2544.

ปราณี กุลละวณิชย์, บรรณาธิการ

(2531) จ้วง : ชนชาติไทในสาธารณรัฐประชาชนจีน ภาคที่ 2 : วัฒนธรรม. ศูนย์ภาษาและวรรณคดีไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี วงษ์เทศ

(2538) “สถานภาพการวิจัย เรื่อง จ้วง : พิธีกรรมขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์” ในการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

(2544) เพศและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

ปราณี วงษ์เทศ (สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ)

(2548) ประเพณี 12 เดือนในประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของคน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

มหาวิทยาลัยศิลปากร

- (2549) โครงการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวัฒนธรรมประเพณีไทย-จ้วง.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ยศ สันตสมบัติ

- (2543) หลักช้าง : การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง. กรุงเทพฯ : โครงการ
การวิจัยยุทธศาสตร์.

ศรีศักร วัลลิโภดม, ปราณีย์ วงษ์เทศ

- (2536) จ้วง : พื้น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศรีศักร วัลลิโภดม

- (2535) ความล้าหลังและความก้าวหน้าในการศึกษาเรื่องชนชาติไท. เอกสาร
ประกอบการบรรยายครั้งที่ 4 ของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ
วัฒนธรรมประเพณีไทย-จ้วง มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- (2547) โครงการอบรมและวิจัยเชิงปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี
และชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : โดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ

- (2546) คนไทแดงในแขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ

- (2542) คนไทยและเครือญาติในมณฑลไหหลำและก्यूโจว ประเทศ
สาธารณรัฐประชาชนจีน. สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ

- (2537) คนไทยอยู่ที่นี้ที่อุษาคเนย์. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

หลี่, ฟู่เซิน และคณะ

- (2539) ชาวจ้วง. เชียงใหม่ : สุวิวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์

- (2541) การผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม.
เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยโครงการประเมินสถานภาพ
ไทศึกษา สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทคัดย่อ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจ้วงกับไทย
ในมิติประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อ

หากมองจากหลักฐานทางด้านโบราณคดีและภายใต้เงื่อนไขของสภาพนิเวศวิทยาวัฒนธรรมแล้ว ทั้งสังคมของชาวจ้วงที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน และสังคมของชาวไทยต่างนับเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกันมาแต่อดีต คือเป็นสังคมชาวนาที่อยู่ในเขตมรสุม มีภาษา ประเพณี วัฒนธรรมโบราณที่คล้ายคลึงกันมาก (ก่อนการรับวัฒนธรรมจีน-อินเดีย เข้ามาผสมผสาน) เพราะนอกจากผู้คนจะพูดภาษาตระกูล ไทย-ลาว เหมือนกันแล้ว ยังมีประเพณีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกันหลายด้าน ตั้งแต่โครงสร้างทางสังคมที่มีการนับญาติทั้งสองฝ่าย การตั้งถิ่นฐานหลังแต่งงานอยู่กับทางฝ่ายแม่ การยกย่องเพศหญิง การมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับวัฒนธรรมข้าว การกินอาหารหมักดอง มีตำนาน ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ กลองมโหระทึก และพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต, การทำมาหากินในสังคมเกษตรใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีความสัมพันธ์ติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน อย่างไรก็ตามก็ตีความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมดังกล่าวมายังไม่อาจใช้เป็นข้อสรุปได้ว่า ชาวจ้วงซึ่งมีวัฒนธรรมเก่าแก่ยาวนานถึง 3,000 กว่าปี จะเคยเป็นบรรพบุรุษของคนไทยในประเทศไทยปัจจุบัน เนื่องจากกลุ่มคนต่างตระกูลภาษาและชาติพันธุ์อื่นๆ อีกมากมายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ล้วนมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับชาวจ้วงและชาวไทย วัฒนธรรมของทั้งชาวจ้วงและไทยจึงมิใช่ลักษณะเฉพาะของชนชาติแต่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ร่วมกันนั่นเอง

Abstract

A Study of the Relationship between the Zhuang and the Thai in Cultural and Religious Perspectives

This article attempts to propose that the Zhuang, a Tai-speaking people in Quanzi, China, and the Siamese were Southeast Asian cultures before they had been influenced by Indian and Chinese civilizations. Situated in similar ecological settings, they shared many aspects of socio-cultural characteristics, namely the genesis myths, rice culture, fermented food, the Dong Son bronze drum, a belief in *Khwan*, the practice of life-crisis and agricultural rites and particularly the bilateral kinship system.

Despite all of this evidence, it would be misleading to conclude that the ancient Zhuang were once the ancestors of the Siamese since many other ethnic groups in this region also have similar cultural features. Instead, the relationship between the Zhuang and the Siamese only suggests shared patterns of South-east Asian culture.